

Penkios didingiausios Lietuvos bažnyčios

Lietuva... Keliaudamas po Lietuvą, bendraudamas su įvairių jos kampelių žmonėmis, pastebėjau, kad daug žinome apie svečias „svajonių“ šalis ir visiškai nepastebime gražių dalykų savo kaimynystėje – gretimame kaime, šalimais esančiame rajone...

Tai, kad didelė dalis iš mūsų nevertina to, ką turime, paskatino mane pradėti straipsnių seriją, kurioje pabandyčiau pasidalinti savo patirtimi, kurią sukaupiau bene dešimtį metų besibastydamas po įvairiausias Lietuvos kampelius. Pradėsiu nuo bažnyčių – statinių, kuriuos galima surasti beveik kiekvienoje didesnėje Lietuvos gyvenvietėje. Keliaudamas ne kartą stebėjausi, kokių būdu nedidelės miestelių ar kaimų bendruomenės sugebėjo pastatyti tokius įspūdingus objektus... Pats į bažnyčias visada žiūrėjau kaip į architektūrinį paveldą. Jį suprasti ir vertinti reikia nepriklausomai nuo savo požiūrio į religiją. Iš tolo matomi tokių statinių mūrai įkūnija žmonių pastangas ir didybę, stebinančią net ir prabėgus ne vienam dešimtmečiui.

Nepatikrintais duomenimis, Lietuvoje yra apie 900 bažnyčių, daugiau nei 700 iš jų – katalikų. Nors bažnyčios Lietuvoje buvo statomos nuolatos, tačiau galima išskirti du laikotarpius, kada statybų mastai buvo didžiausi. Tai – laikotarpis apie 1910-uosius metus, kai silpstant carinei priespaudai žmonės atgavo veiksmų laisvę ir 1930-1940 metai, kai iš skurdo išbridusios tarpukario Lietuvos Respublikos bendruomenės galėjo sau leisti tokias investicijas.

Šiame straipsnyje apžvelgsiu penkias, mano subjektyvia nuomone, didingiausias Lietuvos bažnyčias, kurios stebina ne vien tik aukščiu. Tai – bažnyčios, šalia kurių stovėdamas gali pasijusti nykštuku. Šie masyvūs statiniai ir praėjus ne vienam dešimtmečiui, rodo to meto architektų, statybininkų sumanumą bei gabumus, leidusius be jokių šiuolaikinių technologijų sukurti šedevrus, kurie ir šiandienos masteliais matuojant, vis dar atrodo įspūdingai. Vienas intriguojantis pavyzdys – pasakojama, kad statant Lygumų bažnyčią (Pakruojo raj.) visi parapijiečiai statyboms kaupė naminių paukščių kiaušinių lukštus. Lukštai - kalcio ir kreidos šaltinis, skirtas įmaišyti į tuomet naudotą jungiamąjį mišinį. Juk cemento tada niekas neturėjo...

Salako bažnyčia

Pradėkime nuo Salako bažnyčios, esančios ežerų ir miškų apsuptame miestelyje Zarasų rajone. Jos statyba pradėta dar 1907 ir truko apie ketverius metus. Statyta iš tašytų akmenų, ji pasiekė beveik 70 metrų aukštį. Be lėšų

trūkumo, kuris buvo didžiausia problema bene visų to meto bažnyčių statybos procesuose, kita kliūtis statybai buvo akmenų trūkumas. Kalbama, kad statybos laikotarpiu kiekvienas, vežimu važiuodamas į miestelį, privalėdavo atvežti po nemažą akmenį. Kitu atveju tekdavo išsipirkti, arba grįžti namo tuščiomis. Vietinėje literatūroje pavyko rasti ir tokių faktų:

„Bažnyčios bokštą buvo numatyta iškelti iki 95 metrų aukščio. Tačiau statybos metu apgriuvus pastoliams, aukštis sumažintas iki 75 metrų. Bokšto viršuje įmontuotas didelis rutulys, o virš jo kryžius. Bokšto smailė medinė. Neskaitant statybinės medžiagos ir parapijiečių darbo kainos bažnyčios statyba kainavo 98000 carinių rublių. Tai buvo be galo didelė pinigų suma. Pusę šios sumos (41000) paaukojo patys salakiečiai. Kiti pinigai surinkti kitose Lietuvos parapijose bei Varšuvoje, Sankt Peterburge ir kitur.“ (Jadvyga Vida Žilinskienė)

Ką gi, rezultatas įspūdingas. Prieš kelerius metus restauruota, sulaukusi daugiau nei 100 metų amžiaus, ši bažnyčia yra išskirtinis Lietuvos ežerų krašto statinys.

Kitas unikalus objektas – Sasnavos bažnyčia, esanti Marijampolės savivaldybėje. Ši bažnyčia pelnytai laikoma aukščiausia Sūduvos bažnyčia. Pradėta statyti panašiu laiku, kaip ir Salako, deja, iškelti iki Pirmojo Pasaulinio karo nespėjo. Suprojektuota iš naujo ir pradėta statyti apie 1930-uosius, statybos laikotarpiu susidūrė su didžiuoju lėšų trūkumu. Ši bažnyčia buvo statoma iš plytų, todėl politika „atvežk akmenį“ nebetiko. Čia pasirinktas kitoks sprendimas – dar 1930-aisiais išleisti 1, 5 ir 10 litų vertės atvirukai, kuriuos pirkdami žmonės aukodavo bažnyčios statybai. Matyt, aukos plaukė ne taip gausiai, kaip tikėtasi, nes statybos baigtos tik 1938-aisiais ir bokštas, kurio aukštis turėjo siekti 70 metrų, išmūrytas žemesnis.

Tačiau užteko ir tiek. Suvalkijos lygumose esanti bažnyčia matoma iš tolo, o naktinės jos apšvietimo šviesos leidžia orientuotis ir į Lietuvą skrendantiems lėktuvams.

Sasnavos bažnyčia

Persikelkime į Žemaitiją. Nesu tikras, ar tai pati aukščiausia Žemaitijos bažnyčia, tačiau šio statinio aukštis siekia 70 metrų. Tai – bažnyčia Salantuose, baigta statyti 1911 m. Knygoje „Salantų bažnyčia“, teigiama, kad ši bažnyčia kainavo apie 95000 carinės Rusijos rublių, kuriuos paaukojo vietos gyventojai.

Bažnyčios statybų metu parapijoje gyveno apie 12000 gyventojų. Šiuo metu, praėjus šimtmečiui, gyventojų belikę mažiau nei pusė tiek. Drastiškas gyventojų ir tikinčiųjų skaičiaus sumažėjimas lemia sunkumus, su kuriais susiduria šiuolaikinės bendruomenės, norėdamos išsaugoti tokias architektūrines vertybes. Bažnyčiai jau reikia remonto, kuris įkainojamas šimtais tūkstančių, o gal ir milijonais litų, tačiau tiek surinkti iš parapijiečių aukų –

nejmanoma. Situaciją atspindi ir ne taip jau seniai pasirodęs straipsnis „Ūkininko patarėjo“ laikraštyje, pavadinimu „Salantų bažnyčia prašosi remonto, parapijiečiai burba dėl rinkliavų“ (aut. Juozas Skripkauskas).

Kitoje Žemaitijos pusėje yra gana didelis Švėkšnos miestelis. Jame, šalia centrinės aikštės, stūkso didžiulė bažnyčia, baigta statyti 1905 m. Jos bokštai stiebiasi į 65 m aukštį, o bažnyčią žiedu apjuosianti gatvė tik sustiprina didingumo įspūdį.

Ši bažnyčia įdomi dar ir tuo, kad jos bokšte esantis laikrodis laiką rodo jau bene šimtą metų, Literatūroje teigiama, kad šis 1912 ar 1914 įrengtas laikrodis – grafo Jurgio Pliaterio dovana, per šimtmetį turėjusi vos kelis smulkius gedimus. Manoma, kad laikrodis pagamintas Šveicarijoje, šalyje, kuri savo laikrodžiais garsėja iki šiol.

Kalbant apie bažnyčias, kurios stebina savo aukščiu, būtina paminėti ir dar vieną. Tai – Anykščių bažnyčia, oficialiai laikoma aukščiausia Lietuvoje bažnyčia.

Beveik 80 metrų aukštį pasiekiantys šios bažnyčios bokštai ir pati bažnyčia pastatyta giliame slėnyje šalia Šventosios upės. Nesvarbu, iš kurios pusės žiūrėtume, šie bokštai beveik neiškyla virš Anykščius supančių kalvų, todėl vos pradėjus tolti nuo miesto, ši bažnyčia išnyksta iš akiračio. Kas kita būtų, jei ši bažnyčia stovėtų ant kurios nors aplink miestą esančios kalvos...

Tiesa, prieš Pirmąjį pasaulinį karą bažnyčios bokštai buvo dar keliais metrais aukštesni. Motyvuodama tuo, kad šie bokštai buvo puikus taikinyš priešams, 1915 m. vokiečių kariuomenė bokštus susprogdino. Atstatyti juos pavyko tik 1930 m., deja, ne tokius puošnius ir žemesnius, nei buvę.

Kitas įspūdingas reginys, kurį dar prisimena vyresni anykštėnai – bažnyčios bokšto gaisras 1956 m. Tada vykusios dainų šventės metu kilus audrai, žaibas trenkė į bažnyčios bokštą ir padegė medines jo dalis. Apie gaisro gesinimą tokia aukštyje buvo galima tik pasvajoti, todėl žala bokštui padaryta nemaža. Atstatytas jis buvo tik po metų.

Šią bažnyčią verta aplankyti ne tik besidomintiems architektūros stebuklais. Prieš gerą pusmetį viename iš bažnyčios bokštų, 30 m aukštyje, įrengta apžvalgos aikštelė (<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/anyksciuose-turistus-vilios-dar-vienas-lankytinas-objektas.d?id=59084355>), iš kurios atsiveria gražūs Anykščių miesto vaizdai.

Anykščių bažnyčia

Pabaigai pateikiu lentelę, kurioje išvardinu tas bažnyčias, kurių aukštis, mano turimais duomenimis, siekia bent 70 metrų. Gal kurią nors pamiršau?

Bažnyčia	Vietovė	Aukštis, m	Pastatymo metai
Šv. apaštalo evangelisto Mato	Anykščiai	~80	1909
Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia	Rietavas	~75	1875
Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų	Joniškis	~75	1901
Švč. Trejybės bažnyčia	Lygumai	~75	1914
Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios	Salakas	~75	1911
Kristaus prisikėlimo	Kaunas	~70	1940
Šv. apaštalo Petro ir Pauliaus katedra	Šiauliai	~70	1626
Šv. Jono Krikštytojo	Ramygala	~70	1914
Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų	Salantai	~70	1911
Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai	Kretinga	~70	1617

Parengė Aurimas Rapečka, VU Matematikos ir informatikos instituto doktorantas, Enciklopedijos Lietuvai ir pasauliui iniciatyvinės grupės narys.

Rengimui naudota Enciklopedijos Lietuvai ir pasauliui (<http://lietuvai.lt>) informacija ir nuotraukos iš asmeninio archyvo.